

Resum executiu

L'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT A LA UNIVERSITAT. IMPULSANT L'EDUCACIÓ CRÍTICA I COMPROMESA ALS ESTUDIS DE GRAU

DIAGNOSI DE L'ESTAT ACTUAL
D'IMPLEMENTACIÓ, POSSIBILITATS I
ESTRATÈGIES EN L'EDUCACIÓ FORMAL DE
LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES CATALANES

Fundació
Autònoma Solidària

UAB CAMPUS

Aquest informe ha estat realitzat des de l'Àrea de Cooperació i Educació per al Desenvolupament de la Fundació Autònoma Solidària:

Rita Villà Taberner (dir.)
Robert Mate Tejedor
Estel Peix Feliu
Jordi Prat Fernández
Heribert Jerez Daran

Amb la col·laboració de: Fundació Solidaritat UB, Oficina de Cooperació per al Desenvolupament de la UdG, Oficina de Desenvolupament i Cooperació (ODEC) de la UdL, Campus per la Pau UOC, Centre de Cooperació al Desenvolupament (CCD) de la UPC, UPF Solidària, URV Solidària, Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP).

Context de la recerca

Aquesta diagnosi s'ha elaborat en el marc del projecte "Impulsant l'Educació per al Desenvolupament a la Universitat", una iniciativa de la Fundació Autònoma Solidària orientada a la promoció específica i transversal de les perspectives de l'EpD en l'àmbit formal universitari, amb l'objectiu de potenciar el paper de la universitat en la generació de coneixement crític i en la conformació d'una ciutadania activa i compromesa davant la transformació de les desigualtats a escala local – global.

En marxa des del curs 2013-2014, aquest projecte ha afavorit l'articulació d'un conjunt de processos participatius encaminats al disseny i implementa-

ció de vies d'introducció curricular de l'EpD en els plans d'estudis, tot estimulant espais que ja existien en l'esfera de l'educació no formal per tal d'acompanyar i enfortir la línia d'actuació principal.

Es duu a terme al campus de la UAB i a la ciutat de Barcelona a través d'una estratègia de treball en xarxa que implica un gran nombre d'actors: vice-rectorats, centres i facultats, professorat, estudiants, oficines de cooperació universitària i entitats amb expertesa en EpD, entre d'altres, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

Estructura de l'informe

La diagnosi vol recollir la presència actual de l'EpD a les universitats públiques catalanes, així com identificar vies d'incorporació i ampliació de l'educació crítica i compromesa en el sistema universitari català. Per això ha utilitzat diverses tècniques de recollida i anàlisi d'informació i ha procurat incorporar veus d'actors diversos. Seguint aquesta mateixa idea, el document combina resultats de recerca empírica realitzada de manera específica per l'elaboració de la diagnosi, amb conclusions d'altres activitats relacionades que també aporten informació rellevant.

Després d'una breu introducció per definir la perspectiva de treball del concepte d'Educació per al Desenvolupament i la seva situació formal dins l'estructura universitària, la diagnosi presenta una visió global de l'EpD a les 8 universitats agrupades en l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP). A continuació, es presenten els principals resultats del buidat d'assignatures dels diversos graus que s'ofereixen a les universitats públiques catalanes.

Si la primera part de la recerca se centra en l'obtenció d'una fotografia general de les universitats membres de l'ACUP, les dades empíriques específiques provenen exclusivament de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquestes s'han recollit combinant mètodes quantitius i qualitius, amb l'objectiu d'incloure les perspectives d'aquells que viuen el contacte directe amb l'estructura i continguts dels graus universitaris. Per conèixer les opinions de l'alumnat sobre el rol de les universitats respecte l'educació crítica, i quin és el valor que aquesta pot aportar-los com a ciutadania i professionals, s'ha realitzat una enquesta que han respost 892 estudiants de 1r i 4t curs de graus de diverses àrees de coneixement. Paral·lelament, les veus de les persones responsables de l'organització dels graus es recullen a partir d'entrevistes a 5 coordinadors i coordinadores de grau de diverses àrees, que interpel·len sobre les dinàmiques organitzatives i els objectius dels ensenyaments universitaris des de la perspectiva d'aquells que els dissenyen i imparteixen.

Aquesta diagnosi també incorpora els resultats del seminari de treball “L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau”, celebrat el 15 de gener de 2015 a Barcelona, que va reunir més de 40 professionals de diverses universitats i organitzacions implicats en la incorporació de l'educació crítica en

l'educació superior. Finalment, el document inclou un recull de bones pràctiques que estan en funcionament a les universitats públiques catalanes.

L'informe complet pot consultar-se on-line al web de la FAS www.uab.cat/fas

Què és Educació per al Desenvolupament?

L'Educació per al Desenvolupament (EpD) és un procés actiu d'aprenentatge que busca visualitzar les prioritats del desenvolupament humà sostenible, compronent les causes i els efectes dels problemes estructurals a escala global, encoratjant-nos en la plena participació de tota la ciutadania en l'eradicació de la pobresa i la lluita contra l'exclusió i les desigualtats, així com en la construcció d'un context social i mediambiental que no ens aboqui a l'extinció dels recursos del planeta. El seu objectiu és tractar d'influir en unes noves polítiques econòmiques, socials i ambientals que siguin més justes, sostenibles i en consonància amb el respecte i compliment dels drets humans. Les temàtiques que s'inclouen dins l'EpD són àmplies i variades i no han estat definides de manera específica i consensuada. Existeixen, per tant, diverses categoritzacions que poden no coincidir totalment ni en contingut ni

en perspectiva, però en tot cas són prou semblants com perquè totes elles reconeguin les diverses dimensions econòmiques, socials, polítiques i ambientals, que intervenen necessàriament en el benestar de les persones i dels pobles. En aquest projecte, hem utilitzat una categorització d'àrees dividida en cinc punts estratègics:

- 1 Sostenibilitat econòmica i social
- 2 Governança, drets humans i ciutadania global
- 3 Cultura de pau i justícia restaurativa
- 4 Interculturalitat
- 5 Gènere

Resultats

La presència de l'EpD a l'estructura formal universitària

1. Totes les universitats fan referències als principis d'EpD als articles inicials dels seus estatuts, encara que es tracta de declaracions d'intencions generals poc problemàtiques i que poden ser interpretades i acceptades des de posicionaments molt diversos. Aquestes declaracions fan referència al foment del pensament crític, el respecte als drets humans i en diverses universitats, al medi ambient i el desenvolupament sostenible.
2. Totes les universitats duen a terme polítiques socials, que confirmen el seu compromís amb la societat local i global. Aquestes inclouen àrees pròpies de l'EpD com són la igualtat, la sostenibilitat i el respecte als drets humans i en diverses universitats, al medi ambient i el desenvolupament sostenible.

- nibilitat, la inclusió i la cooperació. Aquestes àrees es treballen des de centres i instituts especialitzats, que es responsabilitzin de cadascuna d'aquestes de manera fragmentària i sense una coordinació global. La incidència es realitza a partir de polítiques i programes de campus, que queden fora de l'àmbit acadèmic formal. Amb l'excepció del treball per la inclusió i l'avaluació de la competència de Sostenibilitat i Compromís Social a la UPC, no existeixen vinculacions directes entre aquestes polítiques i el contingut dels plans d'estudis de grau.
3. Els plans d'estudis de grau tenen un nombre no menyspreable d'assignatures amb possibilitats d'incorporar les perspectives d'EpD sense necessitat de canvis en els plans d'estudis. Les àrees temàtiques d'aquestes assignatures, però, es troben altament fragmentades en funció dels graus de què formen part, de manera que en certes àrees de coneixement s'imparteixen àmpliament algunes de les temàtiques pròpies de l'EpD però hi ha una absència absoluta d'altres.
  4. La Sostenibilitat Econòmica, Social i Ambiental és present sobretot en els graus d'enginyeria, però també té espais en els graus d'àrees científiques i els estudis econòmics i, en menor mesura, en els plans d'estudis de les ciències jurídiques, les ciències socials i les humanitats.
  5. La Governança, Drets Humans i Ciutadania Global, per contra, té una àmplia presència en els graus de ciències socials i humanitats, i ocupa certs espais en les ciències jurídiques, ciències econòmiques i educació. Cal, però, destacar la seva absència absoluta en els graus de les àrees científico-tècniques.
  6. Les àrees temàtiques d'Interculturalitat, Gènere i Cultura de Pau i Justícia Restaurativa tenen una presència més fragmentada, limitada a graus específics o a assignatures molt concretes. Les assignatures amb referències a la Interculturalitat es troben en les àrees de les ciències socials i humanitats i, sobretot, en els estudis d'educació i pedagogia. Aquelles que estudiem de manera destacada la justícia restaurativa es limiten a les ciències jurídiques i als estudis d'educació. Per contra, el Gènere és una àrea temàtica que es troba en un ampli ventall d'estudis de grau amb assignatures específiques que pretenen introduir la perspectiva de gènere en les temàtiques principals de la titulació. És destacable, però, la seva absència total als estudis científico-tècnics.
  7. La majoria d'assignatures que poden incorporar els principis d'EpD als seus temaris són optatives. Això significa que són pocs els casos en què tot l'alumnat cursarà aquestes temàtiques de manera obligatòria. Alhora, es tracta d'assignatures que es cursen els darrers anys de la carrera, de manera que haurien de permetre una reflexió i anàlisi més aprofundides dels elements que s'imparteixen.

La perspectiva de l'estudiantat de la UAB

8. La gran majoria d'estudiants de la UAB creu que la política i l'economia han d'orientar-se cap a un model que tingui en compte els principis del desenvolupament sostenible i la ciutadania global. A la vegada, però, els percentatges d'estudiants que aposten per polítiques concretes que poden incidir en un canvi de paradigma és menor, i es mantenen graus d'acord important en aquelles polítiques causants de desigualtat.
9. L'estudiantat reclama una universitat que el prepari per a la seva incorporació al mercat laboral, amb alts continguts d'aprenentatges tècnics i pràctics. Aquest col·lectiu, però, també vol que la universitat aportï eines per la reflexió de les dinàmiques globals i que el capaciti per analitzar la realitat complexa críticament.
10. Les esperances respecte als aprenentatges universitaris (aquells coneixements que l'estudiantat voldria obtenir) difereixen de manera molt important de les expectatives (aquells coneixements que creuen que obtindran o han obtingut), especialment entre l'alumnat de quart, quan ja la valoració es fa sobre l'experiència

- passada. Aquestes diferències són especialment evidents en els coneixements relacionats amb la capacitat d'anàlisi crític i de gestió de la realitat complexa global. Per tant, doncs, l'estudiantat creu que la universitat no proporciona les eines necessàries per entendre i gestionar críticament la realitat tal i com seria desitjable des del seu punt de vista.
11. L'estudiantat creu que les millors metodologies d'aprenentatge a la universitat són les pràctiques professionals i les activitats alternatives als estudis formals, encara que opinen que a la pràctica els coneixements es transmeten principalment en classes magistrals. Aquestes dades indiquen una demanda d'ús de metodologies diverses, alhora que destaquen una manca de reconeixement dels processos de transmissió de coneixement tradicionals de la universitat en favor d'altres que aposten directament per l'aprenentatge pràctic i participatiu.
  12. Els aprenentatges relacionats amb el desenvolupament sostenible i la ciutadania global s'haurien d'incorporar principalment a partir de l'ús de noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement, i introduir-los en temes concrets dins d'assignatures ja existents o en assignatures específiques optatives.
  13. L'estudiantat percep que els aprenentatges que incorporen les perspectives pròpies de l'EpD els seran útils especialment en la seva trajectòria com a ciutadans, però a la vegada són majoria aquells que opinen que també els poden ajudar a augmentar la seva competència al mercat laboral.
  14. Hi ha diferències entre graus en relació a les prioritats dels models econòmics actuals. Més del 80% dels estudiants d'educació primària, veterinària, periodisme i sociologia defensen un canvi en el consum i aposten per la responsabilitat social en aquest camp. El percentatge baixa al 50% en el cas dels estudiants d'economia. Paral·lelament, més del 50% de l'alumnat d'economia, educació primària, enginyeria informàtica i química defensen la liberalització dels mercats per la seva autoregulació, mentre que l'estudiantat de sociologia que opina igual és el 25%.
  15. La majoria d'estudiants volen obtenir una preparació adequada al mercat de treball, però menys de la meitat dels matriculats a Dret, Economia, Periodisme, Sociologia, Educació Primària, Història i Psicologia creuen que podran obtenir-la en els seus estudis.
  16. Les diferències entre esperances i expectatives d'obtenir educació en pensament crític són especialment destacades als graus de Veterinària, Química i Psicologia. Per contra, difereixen poc a Sociologia, mostrant, per tant, major satisfacció en aquest aspecte en aquest grau.
  17. La idoneïtat del format de classes magistrals com a metodologia d'aprenentatge prioritària a la universitat varia entre el 70% d'acceptació entre l'alumnat d'Història i el 20% a Educació Primària.
  18. La percepció de la utilitat de la perspectiva EpD per enfortir el rol dels estudiants com a ciutadans actius i compromesos és molt menor a les titulacions de ciències.

Mirades de la coordinació de graus de la UAB

19. Els coordinadors i coordinadores de grau de la UAB afirmen que no existeixen estratègies institucionals que s'emmarquin en la introducció de les perspectives d'EpD als plans d'estudis. A les diferents àrees de coneixement s'identifiquen assignatures que introdueixen alguna de les àrees temàtiques però aquestes iniciatives depenen sempre de la voluntat i perspectiva aportada pel professorat des del seu punt de vista individual.
20. Si bé als graus de les àrees temàtiques d'humanitats i ciències socials les perspectives d'EpD s'identifiquen en major o menor mesura en diverses assignatures de manera transversal, els coordinadors de les àrees científico-tècniques detec-

- ten importants dificultats per introduir elements d'educació crítica i compromesa que no tinguin una relació directa amb els estudis de caràcter més tècnic i específic que ofereixen els seus graus.
21. La determinació de la rellevància de l'educació crítica i compromesa de l'estudiantat és unànime en tots els coordinadors.
  22. Aquests, però, també assenyalen la dificultat de confeccionar plans d'estudis que incorporin les perspectives crítiques d'anàlisi global amb els coneixements específics més directament professionalitzadors que també entenen com a indispensables. Aquesta dificultat es percep de forma més destacada en els estudis científics i tècnics, on hi ha un alt nombre d'assignatures de caire molt aplicat.
  23. La implantació recent dels nous plans d'estudi adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) suposa una oportunitat per la incorporació de continguts relatius al desenvolupament sostenible i la ciutadania global, en tant que es presenta com una oportunitat per reformular plans d'estudis, i també per donar resposta a l'estructura avaluativa basada en les competències que han d'assolir els estudiants.
  24. Un dels avantatges que presenta la nova organització dels crèdits és l'ampliació temporal que han obtingut algunes assignatures, ja sigui amb més hores de docència o a partir de les re-estructuracions de les tutories i espais de treball en grups reduïts. Això facilita un major acompanyament de l'alumnat i també incrementa els espais de reflexió dels continguts del temari.
  25. La introducció de l'obligatorietat dels Treballs de Final de Grau (TFG) es considera com un dels avantatges per la introducció de les àrees temàtiques d'EpD als estudis de grau. La majoria de titulacions presenta una llista temàtica tancada per l'elaboració de TFG, de manera que el repte és la incentivació de professorat perquè vulguin proposar i tutoritzar treballs de les temàtiques d'interès.
  26. Quant als inconvenients, es destaca l'alta concurrencia que requereixen els temaris que dificulta la introducció de nous punts i perspectives crítiques fruit d'iniciatives del professorat a nivell individual si aquestes no estan previstes a priori.
  27. L'aplicació de l'EEES tampoc ha suposat una reducció de ràtios, ni un canvi metodològic clar en la docència de la majoria de professorat. Conseqüentment, la majoria de classes a la universitat segueixen impartint-se en format de lliçó magistral.
  28. Si bé en un primer moment l'adaptació dels plans d'estudis a l'EEES no ha suposat modificacions substancials en els continguts o metodologies, el procés realitzat sí que ha suposat un canvi en les dinàmiques de coordinació entre professorat, que aporta indicis de noves estratègies de treball encaminades a garantir la col·laboració i l'anàlisi de les competències a assolir a l'hora de dissenyar els plans d'estudi i els temaris de les assignatures.
  29. Els i les coordinadores de grau afirmen que la introducció de l'EpD als plans d'estudi no ha de passar per la creació de noves assignatures, sinó per la incorporació dels seus postulats en les assignatures existents de manera transversal. Aquest posicionament ve motivat per l'interès acadèmic i cognitiu que té respecte l'estudiantat i també per les dificultats que suposaria un canvi en els plans d'estudis aprovats.
  30. També és generalitzada l'opinió que per implementar de manera eficient i generalitzada els continguts de l'EpD cal la implicació de tots els actors de la universitat, amb una implicació especial de l'equip de govern i d'aquells estaments de poder dins l'estructura universitària. En aquest sentit, els i les coordinadores afirmen que no hi haurà generalització possible si aquesta no ve marcada des de la direcció institucional.
  31. En relació a les mesures concretes que poden adoptar-se, els i les coordinadores destaquen la creació de recursos pràctics que els donin eines per introduir aquestes temàtiques a les diferents assignatures, la incorporació de professionals experts als tribunals dels TFG o la creació de formacions específiques pel professorat. En relació a aquesta darrera mesura, però, també adverteixen de les dificultats d'assistència que sovint presenten aquest tipus d'iniciatives més enllà del professorat que ja té una sensibilització i coneixements previs.

Resultats del seminari de treball

32. Els participants al I Seminari de treball “L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau” va detectar elements negatius i positius en relació al desenvolupament de l'educació crítica i compromesa a l'àmbit formal universitari prenent la perspectiva de diversos eixos i nivells d'actuacions: relacions universitat – societat civil, política universitària, estructura universitària i rol dels actors directes (professorat i alumnat).
33. En referència a les relacions universitat – societat civil es va posar en relleu la desconexió entre professorat, alumnat i societat civil, que permet el desconeixement mutu d'iniciatives similars organitzades des d'àmbits diversos. També es va posar en evidència l'hegemonia ideològica dels plantejaments contraris al que busca l'EpD en tant que amenaça al desenvolupament d'aquestes perspectives a la universitat. Per altra banda, però, també es va destacar el creixent interès que desperten aquestes perspectives fins i tot des d'àmbits tradicionalment allunyats de l'educació crítica com pot ser el món empresarial corporatiu i les oportunitats que això pot suposar per treballar cap a la seva institucionalització.
34. En relació a les dinàmiques de la política universitària, els participants van denunciar la ingerència de l'empresa privada a la universitat i la manca de recursos públics que dificulten la incorporació de coneixements crítics amb el model econòmic imperant. També es va destacar el nul reconeixement del treball per la introducció de l'educació crítica als estudis formals i la manca d'interès institucional per potenciar-los i dotar-los de rellevància de manera específica i formalitzada. Des de la perspectiva de les fortaleses i oportunitats, però, es van assenyalar els interessos creixents de les grans organitzacions mundials i de les corporacions en el desenvolupament sostenible per justificar la necessitat d'introducció d'aquestes temàtiques des de la perspectiva més professionalitzadora de la universitat.
35. Pel que fa a l'estructura universitària els assistents van expressar la rigidesa dels condicionaments de la docència reglada i de l'organització acadèmica, i la dificultat d'introduir canvis organitzatius en l'àmbit formal. Aquesta rigidesa juga en contra dels canvis en els plans d'estudis i també de la transversalitat, ja que promou el treball partint d'una organització molt compartimentada. Per contra, la introducció recent del EEES va valorar-se a la vegada com una oportunitat, ja que mica en mica ha anat introduint dinàmiques noves de col·laboració i presenta encara un camp on nous estudis, sobretot de postgrau, estan encara desenvolupant-se.
36. La implicació del professorat i l'alumnat també va analitzar-se des de diverses perspectives. Si bé és positiva l'existència de professorat implicat i que treballa per aconseguir aquests canvis des de la seva feina diària, també són evidents les resistències d'altres membres del col·lectiu que no tenen interès en introduir noves perspectives a les assignatures de les que són responsables. Quant a l'alumnat va posar-se de relleu les dificultats que poden aparèixer quan se'ls demana una participació activa més enllà de l'escola a l'aula, si bé també es va reconèixer l'existència de col·lectius crítics organitzats i se'n va reclamar la participació en els processos de canvi formals.
37. Els assistents al seminari van destacar la necessitat de treball conjunt entre organitzacions i universitats, per explorar vies de col·laboració i temes comuns en l'àmbit de la recerca i la docència, i treballar per superar les dificultats que es presenten com a conseqüència de les importants diferències organitzatives i estructurals existents entre universitats i organitzacions socials.
38. Es va destacar la sensibilitat que tenen les institucions universitàries envers les demandes externes de la societat, i es va suggerir a les organitzacions socials que promoguin campanyes de pressió que busquin incorporar el desenvolupament sostenible i la ciutadania global dins els estudis formals de manera decidida i transversal.
39. Els vicerectorats de docència de les universitats tenen un paper clau en el desenvolupament de l'EpD en els plans d'estudis. Per això es va

destacar la necessitat de crear estratègies per tal que els seus responsables coneguin els principis i postulats de l'educació crítica i participin en la introducció i promoció d'aquesta a nivell formal.

40. Cal, doncs, institucionalitzar el reconeixement de la transferència social de les universitats com a mesura indispensable perquè l'EpD assoleixi un reconeixement formal, que en garanteixi la incorporació als plans d'estudis i reconegui el

treball que estan realitzant els professionals en la seva promoció.

41. També és important promoure les actuacions interuniversitàries i la coordinació entre les diferents institucions, que afavoreixin dinàmiques de treball que permetin compartir coneixement i aconseguir un benefici mutu. Alhora, aquestes estratègies conjuntes s'han d'utilitzar per tenir més força en la demanda de la institucionalització de l'EpD.

Recomanacions

En primer lloc, **queda constatat l'interès des de la diversitat d'actors i institucions que aquestes temàtiques quedin incorporades als ensenyaments que ofereixen les universitats.** Ja sigui des de les declaracions formals de principis i finalitats de les institucions com per part del professorat, l'alumnat i organitzacions socials, és generalitzada l'acceptació de la vinculació de la universitat amb el societat, i el rol que aquesta ha de tenir en la construcció d'un món més just per tothom. Més enllà de l'àmbit universitari, i per tant fora del context d'aquesta diagnosi, **aquest interès és també evident per les grans organitzacions internacionals.** En aquest sentit, l'ONU s'ha compromès amb el desenvolupament sostenible a escala global com a acció prioritària que continua amb els Objectius del Mil·lenni finalitzats aquest 2015. Les veus que reclamen una implicació ferma de tots els actors socials són, per tant, diverses i globals. Aquest hauria de ser, doncs, un **argument contundent i suficient per reclamar a les universitats actuacions decidides al respecte, que adoptin mesures específiques que permetin passar de les declaracions d'intencions a les accions concretes.**

Perquè aquestes dinàmiques es constitueixin a la pràctica, però, cal institucionalitzar-les, és a dir, dotar-les de reconeixement oficial. Mentre l'EpD en els estudis formals depengui només de la voluntat del professorat no podem esperar que aquesta agafi una dimensió generalitzada dins dels plans d'estudis. **La seva institucionalització és el que**

li atorga un reconeixement oficial, la dota de recursos per garantir-ne l'aplicació i estructura la seva implementació a partir d'instruccions o iniciatives estandarditzades, essent aquesta l'única via que garanteixi la seva inclusió transversal als plans d'estudi. A més, la institucionalització ha de permetre el **reconeixement de les tasques realitzades pel professorat,** a nivell individual i sobretot professional. Un reconeixement necessari en un context com és l'universitari, on la carrera professional va directament vinculada a l'obtenció de mèrits relatius a accions i a tasques determinades, on tots aquells que no hi són reconeguts cauen en l'àmbit de la militància però queden fora de les tasques requerides per la institució. En aquest sentit, doncs, **les universitats han de prendre consciència que el seu compromís amb la responsabilitat social ha d'anar més enllà de les polítiques socials que repercuteixen directament en la seva comunitat, fent una aposta clara per l'educació crítica** que tingui un impacte directe en la totalitat d'estudiants i indirecte en un àmbit molt més ampli a partir de les perspectives que puguin aportar aquests estudiants un cop s'incorporin al mercat laboral.

Per garantir la transversalització i la generalització dels aprenentatges i metodologies pròpies de l'EpD **cal proporcionar formació i estratègies facilitadores específiques a aquell professorat que ho sol·liciti.** Aquestes estratègies han d'estar adaptades a les diverses àrees de coneixement i han d'abraçar tant l'àmbit de continguts com els procediments

metodològics. Això significa que cal crear recursos diversos que puguin donar resposta a les diferents necessitats. Des d'estratègies específiques per assignatures concretes, a formacions orientades a l'aprofundiment en dinàmiques de treball. És important que aquestes eines s'elaborin amb la col·laboració del professorat, en tant que experts en el contingut de les matèries, i que comptin amb la col·laboració d'experts en **EpD i en metodologies docents** amb qui puguin col·laborar per garantir un disseny de continguts amb una clara perspectiva crítica i una metodologia de treball que promogui la participació i l'anàlisi per part de l'estudiantat. De nou, cal que aquestes tasques es vegin reconegudes oficialment per tal d'incorporar-les en les dinàmiques de treball dels que hi participen i evitar que quedin limitades a la disponibilitat de temps i espai a omplir en funció dels interessos personals d'aquests.

Cal també, trobar estratègies per fomentar la participació de l'alumnat en tots aquests processos.

Si bé les dades mostren que hi ha interès per part d'aquests per aprofundir en els fenòmens complexos que determinen les dinàmiques del món actual i en obtenir elements que els permetin fer una anàlisi crítica de la realitat, també es detecta certa resistència entre alguns sectors d'alumnat quan es demana una participació activa més enllà de l'assistència a les aules. Amb tot, els col·lectius d'estudiants organitzats al campus, i la seva predisposició a metodologies diferents a les classes magistrals detectada en el qüestionari indica que **existeix una massa crítica disposada a defensar un ensenyament universitari diferent a l'actual**. Cal doncs, trobar les estratègies necessàries per fer de l'alumnat un aliat en aquests canvis, sumant-los a les altres veus que defensen una universitat amb un compromís social ferm, que no només treballi per la seva vinculació amb l'entorn

proper sinó que prengui consciència de les dinàmiques causants de les desigualtats i el seu rol en el canvi cap a una societat local i global més justa.

Finalment, perquè aquests processos siguin possibles, és important destacar la rellevància i la necessitat del treball en xarxa. **La col·laboració, cooperació i reconeixement dels diversos actors que ja es troben activament implicats en la promoció de l'EpD a la universitat és clau en diversos aspectes per garantir-ne l'èxit**. En l'àmbit institucional, el treball en xarxa és absolutament necessari per tal d'aconseguir donar força a les diferents veus que reclamen els canvis. Actuant de manera conjunta i coordinada aconseguirem un ressò impossible d'assolir si cada un dels actors treballa independentment, sense reconeixement dels iguals i sense una estratègia compartida. Aquesta dinàmica no vol dir no respectar els ritmes i interessos de treball de cadascun dels actors, sinó al contrari, es tracta de donar rellevància a tots aquests processos a partir del coneixement i reconeixement mutu, i des d'una base comuna que ens permeti compartir uns principis sobre els quals incidir conjuntament.

Aquest treball en xarxa és també indispensable a la base, és a dir, en el treball diari d'aquells agents implicats. En aquest cas el coneixement i el reconeixement d'actors i iniciatives és rellevant en dos sentits. En primer lloc perquè **atorga a les diferents iniciatives engegades una visibilització** que d'altra manera no tindrien, augmentant així les seves possibilitats d'èxit i reforçant les tasques sovint invisibles que es realitzen al dia a dia. També perquè **possibilita l'intercanvi de coneixements i dinàmiques, facilita el treball conjunt entre individus i entitats diversos, de manera que es garanteix un enriquiment mutu en els resultats obtinguts**.

**Fundació
Autònoma Solidària**

UAB CAMPUS

**Ajuntament
de Barcelona**

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**